

TOPLUMCU TEKNOKRAT'IN YÜKSELİŞİ VE DÜŞÜŞÜ: 60'LAR TÜRKİYE'SİNDE SİYASAL BİR ARAÇ OLARAK PLANLAMA 1

Bülent BATUMAN

Doç. Dr.
Bilkent Üniversitesi
Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi
Kentsel Tasarım ve Peyzaj Mimarisi Bölümü
E-posta: batuman@bilkent.edu.tr

Özet: Türkiye'de 60'lı yıllarda hakim olan ithal ikameci sanayileşme modeli, geniş kabul gören ideolojik bir yaklaşımı da üretmiş, bu dönemde kalkınma ideolojisinin etkinliği ve planlamanın kazandığı prestij, mekân tasarımı disiplinlerini derinden etkilemiştir. Devlet odaklı kalkınma düşüncesine tarihsel olarak yakın olan mimarlar ve şehir plancıları, bu dönemde yaşanan hızlı kentleşme sorunları bağlamında, fiziksel planlamanın, kalkınma projesinin önemli bir bileşeni olduğunu savunmuşlardır. Bu koşullar çerçevesinde, 60'lı yıllar, devlet kurumları içinde çalışan ve toplumcu bir duyarlılığı taşımakta olan meslek insanlarının paylaştığı bir "toplumcu teknokrat" kimliğinin ortaya çıkışına tanık olmuştur. 1961 Anayasası ve onun tanımladığı "kamu yararı" kavramı ekseninde gelişen bu kimlik, 60'ların siyasi koşullarında ve özellikle AP hükümetlerinin uygulamaları karşısında planlı kalkınmaya olan inancın giderek zayıfladığı bir ortamda hızlı dönüşecek ve 1971 askeri müdahalesi ile yok olacaktır. Makale, söz konusu kısa tarihsel süreç içinde bu kimliğin ortaya çıkışını ve geçirdiği dönüşümü, mekân tasarımıyla uğraşan disiplinler açısından ele almaktadır. Özellikle 60'ları üniversite öğrencisi olarak karşılamış bulunan 60 kuşağına mensup mimar ve şehir plancıları, mesleki pratikleri ile bu kimliğin dönüşümünde önemli rol oynamışlardır. 60'ların ikinci yarısında giderek devletçi retorikten uzaklaşan ve teknokratik etkinliklerini topluma buluşturmaya çalışan farklı kuşaklara ve farklı disiplinlere mensup teknokrat grubu, Mimarlar Odası'nın kurumsal mekanında bir araya gelerek etkinleşmiş, elit bir teknokrat pozisyonundan uzaklaşarak yeni bir sınıfsal konum inşa etmeye çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler: kentleşme uzmanları, mimarlar, şehir plancıları, Türkiye'de kentleşme, kentleşme politikaları

The Rise and Fall of The Social(Ist) Technocrat: Planning As a Political Instrument in Turkey in the 1960s

Abstract: The import-substituting industrialization model that was effective in Turkey during the 1960s also produced a particular ideological approach. In this period, the

¹ Bu makale, yazarın 2006 yılında New York Eyalet Üniversitesi –Binghamton'da tamamladığı "Spaces of Counter Hegemony: Turkish Architects and Planners as Political Agents" başlıklı doktora tezinin bir bölümünden oluşmaktadır. Makalenin bir kısmı daha önce yayınlanmıştır, bkz. Batuman, 2006.

influence of developmentalism as an ideology and the prestige of planning deeply affected the disciplines of spatial planning. Architects and urban planners, who historically shared a belief in state-oriented development, advocated the importance of physical planning as a component of the development project within the context of rapid urbanization. Under these conditions, the 1960s witnessed the emergence of the identity of "social(ist) technocrat" among professionals who worked in state institutions and shared social concerns. This identity legitimized itself with reference to the 1961 Constitution and the notion of "public good" as defined in the Constitution. It would however transform parallel to the gradual decline of the belief in planned development under the Justice Party and eventually disappear with the military intervention in 1971. The article analyzes the emergence and transformation of this identity with regard to the disciplines of spatial planning within the short period under discussion. Particular consideration is given to the architects and urban planners of the generation of 60, who experienced the 1960 coup as university students and were influential in the formation of the "social(ist) technocrat" identity. In the second half of the decade, technocrats from various disciplines and different generations, who grew distant from statism and searched for means to build alliance with the popular masses, utilized the institutional space of the Chamber of Architects for defining a new class position for them.

Keywords: urban professionals, architects, city planners, urbanism in Turkey, urban politics

**BU ÇALIŞMA,
YAZARIN İSTEĞİ DOĞRULTUSUNDA,
WEB ORTAMINDA
YAYINLANMAMIŞTIR.**